

UIZI PREVEDENO.

+UIZI ZGREŠENO.

**Zahteve
ob zaključku
jezikovne kampanje
*UIzi prevedeno. UIzi zgrešeno.***

UREDILA: Tanja Petrič
LEKTORIRALA: Kristina M. Pučnik
CELOSTNA PODOBA: Oskar Slabe
AVTOR SLOGANA: Zdravko Duša
FOTOGRAFIJA: Vid Brezočnik
PRELOM IN TISK: Ulčakar grafika d.o.o.
Ljubljana 2025

*Kampanja za ohranitev
in razvoj jezikovnih poklicev
je potekala pod častnim pokroviteljstvom
predsednice Republike Slovenije **dr. Nataše Pirc Musar.***

Na sliki (od leve proti desni): Viktorija Osolnik Kunc, Rok Dovjak, Denis Debevec, Tanja Petrič, Nataša Hirci, Matjaž Juhart, Lea Burjan, Živa Malovrh, Maja Sužnik, Simon Zupan
(Foto: © Vid Brezočnik)

Umetna inteligenca bistveno posega ne le v posamezne poklice in naše življenje, temveč v celotno strukturo in organizacijo današnje in prihodnje družbe. Posega v najbistvenejše značilnosti človeka, v njegovo ustvarjalnost in jezik kot osnovni element človekove duševnosti in identifikacije. Prav zato je strokovna in moralna dolžnost konzorcija sedmih jezikovnih združenj in treh fakultetnih oddelkov univerz v Ljubljani, Mariboru in Kopru, da ob zaključku enomesečne kampanje za ohranitev in razvoj jezikovnih poklicev *UIzi prevedeno*. *UIzi zgrešeno*. postavimo jasne in odločne zahteve.

Gospodarstvo od uporabe umetne inteligence pričakuje veliko koristi, ob čemer pa ne ocenjuje in ne vlaga v preprečevanje negativnih družbenih učinkov, čeprav so posledice že vidne in bodo še bolj – med drugim v izobraževanju, strukturi in izgubi delovnih mest, manku strokovnih znanj in kompetenc ter psiholoških stiskah prihajajočih generacij. Zato se mora sodobna družba osrediniti na sposobnost in vlogo človekovega lastnega kritičnega in analitičnega mišljenja, umetnointeligenčno orodje pa naj v odgovorni in etični rabi podpira človečnost in humanističnega duha. Odmakniti se je treba od personifikacije umetne inteligence, zato se ji ne more in ne sme pripisovati človeških lastnosti. Kritičen odnos in previdnost sta potrebna še zlasti v sodnih in administrativnih postopkih, saj predstavlja raba umetne inteligence veliko tveganje za kršitev temeljnih človekovih pravic.

Umetna inteligenca ni zavezana strokovni vestnosti in ne prevzema odgovornosti za kakovost ali pravilnost svojih rezultatov, zato je treba aktivno zagotoviti človeški nadzor, ki bo omogočal osebno odgovornost.

Organizatorji kampanje za ohranitev in razvoj jezikovnih poklicev UIzi prevedeno. UIzi zgrešeno. – Društvo slovenskih književnih prevajalcev (DSKP), Društvo znanstvenih in tehniških prevajalcev Slovenije (DZTPS), Društvo slovenskih filmskih in televizijskih prevajalcev (DSFTP), Lektorsko društvo Slovenije, Združenje konferenčnih tolmačev Slovenije (ZKTS), Društvo prevajalcev in tolmačev Slovenije (DPTS), Združenje stalnih sodnih tolmačev in pravnih prevajalcev Slovenije SCIT®, Oddelek za prevajalstvo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Oddelek za prevodoslovje Filozofske fakultete Univerze v Mariboru in Oddelek za uporabno jezikoslovje Fakultete za humanistične študije Univerze na Primorskem – 31. oktobra 2025, na dan reformacije, na javnost in odločevalce naslavljamo naslednje

Z A H T E V E

ZAHTEVE GLEDE AVTORSKE PRAVICE

1. Zahtevamo, da umetna inteligenca ostane **zgolj orodje v rokah človekove ustvarjalnosti**, in to se mora odražati v pravni ureditvi.
2. Zahtevamo, da **se tako v pravnih in strateških dokumentih kot v praksi zaščiti nedvoumen pomen avtorske pravice**, kot ga opredeljujejo Bernska konvencija in drugi relevantni mednarodni avtorskopravni sporazumi.
3. Zahtevamo **vidno mesto za avtorsko in sorodne pravice** v vseh strateških nacionalnih aktih, kot sta npr. Nacionalni program za kulturo, Nacionalna strategija intelektualne lastnine, ter v zakonodaji, ki zadeva implementacijo Uredbe (EU) o določitvi harmoniziranih pravil o umetni inteligenci (Akta EU o umetni inteligenci).
4. Zahtevamo uvedbo najmanj enega delovnega mesta na Ministrstvu za gospodarstvo, turizem in šport RS ter/ali Uradu za intelektualno lastnino, ki bi bilo **pristojno za področje avtorstva in ustvarjalnosti**, saj bo celotno področje zaradi rabe umetne inteligence pod vedno večjim pritiskom – ustvarjalni sektor v gospodarstvu ta trenutek nima sogovornika v odločevalskih strukturah, zato je brez primerne vpliva na državne strateške

načrte in odločitve. Prav tako zahtevamo vključitev **strokovnjaka za vprašanja rabe umetne inteligence in avtorskega prava** na Ministrstvu za kulturo.

5. Zahtevamo, da se **v vse relevantne zakonodajne akte** (npr. Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (ZUJIK), Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1), Zakon o obveznem izvodu publikacij (ZOIPub), Zakon o Radioteleviziji Slovenija (ZRTVS-1), Zakon o medijih (Zmed) ipd.) vključijo naslednje **prepovedi**:

- a) prepoved pripadanja knjižničnega nadomestila za knjižnično gradivo, ustvarjeno z generativno umetno inteligenco;
- b) prepoved podeljevanja nagrad in stipendij za dela, ustvarjena z generativno umetno inteligenco;
- c) prepoved systemskega financiranja iz javnih sredstev za nakupe knjižničnega gradiva, ustvarjenega z generativno umetno inteligenco;
- č) prepoved podeljevanja javnih subvencij programom in projektom založb in organizacij, ki ustvarjajo knjige, zvočnice, e-knjige, filme in druge umetniške izdelke z generativno umetno inteligenco ter ne zagotavljajo prvenstvenega sodelovanja s človeškim ustvarjalcem;
- d) prepoved vključevanja del, ustvarjenih z generativno umetno inteligenco, v javno financirane programe Radiotelevizije Slovenija.

6. Zahtevamo **nove standarde za boljše uveljavljanje moralne avtorske pravice**, ki vključujejo jasnejše označevanje avtorstva, avtorjevega imena, predelav avtorjevega dela, skazitev avtorjevega dela, hkrati pa poenostavitev in razširitev možnosti avtorja, da prepove neželene predelave in skazitve lastnega dela, ki so dokazljivo nastale kot posledica uporabe umetnointeligenčnega orodja.

7. Zahtevamo **systemske zagotovitev možnosti pridržane pravice uporabe (t. i. opt-out) v okviru izjeme pri besedilnem in podatkovnem ru-darjenju**.

8. Zahtevamo **opredelitev nadomestil za uporabo avtorskih del pri ur-jenju jezikovnih modelov generativne umetne inteligence**.

ZAHTEVES ZA TRANSPARENTNOST (PREGLEDNOST, SLEDLJIVOST IN RAZLOČLJIVOST) GLEDE IZDELKOV, NASTALIH Z UMETNO INTELIGENCO

1. Zahtevamo vzpostavitev standardov in metodologij za **jasno označevanje izdelkov**, ki so nastali pretežno z uporabo generativne umetne inteligence, vključno s knjigami in izdelki, povezanimi s knjigami. Zagotoviti je treba **sredstva za izvajanje standardiziranega označevanja knjižničnega gradiva, ustvarjenega z umetnointeligenčnim orodjem**.
2. Zahtevamo, da se vzpostavi **javno dostopen arhiv virov, ki so bili uporabljeni za razvoj in urjenje slovenskega velikega jezikovnega modela** (GaMS), ter transparentna, tj. javno evidentirana uporaba vseh nadaljnjih virov v okviru tega in tovrstnih projektov.
3. Zahtevamo **pravno priznanje in kodificiranje vloge človekovega prispevka k vsem procesom**, pri katerih nastajajo jezikovni in drugi avtorski izdelki, in sicer tako v smislu moralne pravice (navedba imena avtorja, naslova avtorskega dela ipd.) kot tudi v finančno-ekonomskem smislu.
4. Zahtevamo, da **se jasno opredelijo metode in učinkoviti načini izogibanja nelojalni konkurenci, ki izhaja iz nekritične rabe umetnointeligenčnega orodja** na vseh javno financiranih področjih in se odraža v nepreverjeni kakovosti jezikovnih izdelkov, zlasti ponujanju ali sprejemanju pre nizkih cen za jezikovne storitve v primerjavi s priporočenimi cenami strokovnih združenj. Zahtevamo, da se javne ustanove pri naročanju jezikovnih storitev, še posebej v okviru javnih naročil, izogibajo nekritični uporabi orodja, temelječega na umetni inteligenci, ter zagotovijo ustrezno sodelovanje in finančno ovrednotenje človekovega dela.
5. Zahtevamo vključitev **predstavnikov jezikovnih poklicev v Nacionalni svet za etiko v umetni inteligenci** ter podobne obstoječe in v prihodnosti oblikovane nacionalne organe, ki se ukvarjajo z vprašanji umetne inteligence.
6. Zahtevamo **dvig ozaveščenosti** glede sedanjih standardov kazenske in materialne odgovornosti, ki po zakonu veljajo za sodne tolmače, saj umetnointeligenčno orodje ne more zanesljivo nadomestiti njihovega strokovnega znanja in presoje.

7. Zahtevamo, da se pri **Varuhu človekovih pravic RS** vzpostavi **beležnje zlorab človekovih pravic, ki nastanejo zaradi uporabe umetne inteligence**, in da se ti primeri redno (npr. enkrat letno) predstavijo javnosti.

8. Zahtevamo namenitev sredstev za vzpostavitev mehanizmov pri **registraciji evidentiranega repertoarja kolektivnih organizacij**, ki omogoča razlikovanje avtorskih del, ki jih je ustvaril človek, od del, ustvarjenih z generativno umetno inteligenco.

ZAHTEVES ZA OHRANITEV IN RAZVOJ JEZIKOVNIH POKLICEV

1. Zahtevamo, da se **dosledno izvaja Zakon o javni rabi slovenščine**, posebej v delu, ki zadeva nekritično uporabo umetnointeligenčnega orodja pri prevajanju v slovenščino in/ali ustvarjanju avtorskih besedil v slovenščini. Slovenski jezik se mora dosledno uporabljati na vseh dogodkih, financiranih iz javnih sredstev, na vseh prireditvah javnega značaja mora biti dosledno zagotovljeno tolmačenje iz slovenščine in v slovenščino, predstavniki slovenske oblasti pa morajo v svojih uradnih nastopih v Sloveniji (in tujini) uporabljati slovenski jezik. Prav tako zahtevamo slovenski jezik in slovenske prevode na spletnih platformah Netflix in Disney +. Slovenija naj dosledno uveljavlja 2. točko 11. člena Zakona o javni rabi slovenščine in »spodbuja ponudnike posredniških spletnih storitev, ki imajo sedež v tujini in svoje storitve ponujajo uporabnikom v Republiki Sloveniji, k ponujanju in uporabi storitev ter h komunikaciji z uporabniki in organi Republike Slovenije v slovenščini«.

2. Zahtevamo, da se **posebna skrb nameni študijskim programom, ki izobražujejo strokovnjake na področju jezikovnih poklicev**, saj bodo zaradi predvidenega razmaha uporabe umetne inteligence na tem področju potrebni dodatni strokovnjaki, ki bodo lahko kritično vrednotili jezikovno rabo. Zagotoviti je treba celovito in kontinuirano financiranje univerzitetnega izobraževanja prevajalcev, tolmačev in drugih jezikovnih profilov ne glede na velikost skupin, saj je prihodnost v kakovosti in strokovnosti jezikovnih kadrov, ne v njihovi številnosti.

3. Zahtevamo namenitev **novih strukturnih sredstev v podporo vključevanju mladih v delovne prakse na področju jezikovnih poklicev** (npr. v okviru stanovskih in reprezentativnih društev in združenj). Zaradi vsesplošne rabe umetnointeligenčnega orodja v družbi grozi bistven osip

specializiranih jezikovnih poklicev, s tem pa tudi bistveno poslabšanje vsesplošne jezikovne ravni, zato je treba pri mladih razvijati in prepoznati praktične kompetence.

4. Zahtevamo, da **se jasneje standardizirajo kriteriji človekove strokovnosti na področju jezikovnih poklicev**. Vzpostaviti je treba sistem akreditacije in javni register na področju jezikovnih poklicev, ga harmonizirati ter mu zagotoviti vidnejšo vlogo v okviru javnih naročil in drugih poslov, povezanih z jezikovnimi storitvami.

5. Zahtevamo, da se v **nacionalnem programu za jezikovno politiko jasno opredelijo obstoj specializiranih jezikovnih uporabnikov**, njihov dejavni stik z jezikom in njegova raba na vseh ravneh sporazumevanja ter da se spodbujajo dejavnosti prevajalcev, tolmačev in lektorjev za kakovostno rabo jezika na vseh področjih javnega življenja (mediji, gospodarstvo, državne ustanove).

6. Zahtevamo namenitev sredstev za **stalni projekt evidentiranja dobrih praks na področju človekovega obvladovanja umetnointeligenčnih rešitev** (upravljanja, nadzorovanja in ocenjevanja kakovosti rezultatov umetnointeligenčnega orodja), ki bi jih enkrat letno državnim ustanovam predstavil konzorcij reprezentativnih združenj na področju jezikovnih poklicev.